

İLKÖĞRETİM 4.-7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DEPRESYON DÜZEYLERİ İLE SOSYAL DESTEK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Şükran ERTEKİN PINAR*, Havva TEL**

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı ilköğretim 4.-7. sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyleri ve sosyal destek algıları arasındaki ilişkiyi belirlemektir. **Yöntem:** Tanımlayıcı nitelikteki çalışma 20 Mayıs-6 Haziran 2008 tarihleri arasında Sivas ilinde 10 ilköğretim okulunda öğrenim gören 792 öğrenci ile yapılmıştır. Veriler Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği, Reynolds Adölesan Depresyon Ölçeği ve Sosyal Destek Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde t testi, Mann Whitney U testi, Anova ve Pearson korelasyon analizi kullanılmış ve anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ alınmıştır. **Sonuçlar:** Çalışmada öğrencilerin yaş ortalamasının 11.75 ± 1.20 olduğu, yaşları 9-11 arasında olan öğrencilerin %7.8'inde, 12-14 arasında olan öğrencilerin %6.2'sinde depresyon belirtisi olduğu belirlenmiştir. Çalışmada yaşa, anne babalarının eğitim düzeyine, annelerinin mesleklerine, okul başarı durumuna ve okul dışında arkadaşı olma durumuna göre depresyon puanları arasında; yaşa, okul başarı durumuna ve okul dışında arkadaşı olma durumuna göre sosyal destek puanları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Sosyal destek puanı ile depresyon puanları arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu ($p < 0.05$), sosyal destek arttıkça depresyonun azaldığı belirlenmiştir. **Tartışma:** Bu çalışmada ilköğretim öğrencilerinde sosyal destek ile depresyon arasında yakından ilişki olduğu, sosyal destek azaldıkça depresyon belirtilerinin arttığı saptanmıştır. Bu nedenle ilköğretim okullarında çocuk ruh sağlığını koruma ve sürdürmeye yönelik hizmetlere önem verilmesi gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Öğrenci, depresyon, algılanan sosyal destek.

SUMMARY: THE RELATIONSHIP BETWEEN DEPRESSION LEVELS AND PERCEPTIONS OF SOCIAL SUPPORT IN 4th - 7th GRADE PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Objective: The aim of this study is to determine the relationship between depression levels and perceptions of social support in 4th - 7th grade primary school students. **Method:** Descriptive in fashion, this study was carried out between 20 May 2008 - 6 June 2008 with 792 primary school students who went to any of the 10 schools within the borders of Sivas province. Data were collected by using Personal Information Form, Children's Depression Inventory, Reynolds Adolescent Depression Scale and Social Support Scale. For the analyses of the data, t test, Mann Whitney U test, Anova and Pearson's correlation analysis were used and statistical significance level was set at $p < 0.05$. **Results:** Mean age of the students was 11.75 ± 1.2 . Depressive symptoms were detected in 7.8% of students aged between 9-11 years and 6.2% of students aged between 12 and 14 years. In this study, there were significant differences between the scores of depression and age, parents' level of education, mother's occupation, school achievement levels, state of having a friend outside school while there were significant differences between the scores of social support and age, school achievement levels, state of having a friend outside school ($p < 0.05$). It was also found that there was a significant relationship between social support scores and depression scores of the students ($p < 0.05$) in the negative direction ; depression decreased as social support increased. **Discussion:** In this study it was found that there was a close relationship between depression and social support in primary school students and that depressive symptoms increased as social support decreased. For this reason, attention towards mental health services to protect and maintain the psychiatric well-being of the children in primary schools is of vital importance.

Key Words: Student, depression, perceived social support

GİRİŞ

İlköğretim çağı 6-14 yaş grubu çocukları kapsamaktadır. Okul dönemi geleceğin sağlıklı toplumunu oluşturma bakımından önemli bir dönemdir. Bu dönemde bireyin kendine olan güven ve saygısı, sosyal ilişkilerinin niteliği, gelecekle ilgili planları ve topluma yönelik tutumları gelişmektedir. Bireyler toplum içinde diğer üyelerle uyum

içinde yaşamak ve yaşamlarını daha iyi bir biçimde sürdürmek için gerekli olan temel bilgi ve becerileri kazanmaktadır (Yörükoğlu 2007). 6-14 yaş grubunu içeren ilköğretim çağı, çocukluktan ergenliğe geçiş ve ergenliğin ilk yıllarını da içine almaktadır. Ergenlik dönemi gelişimin hızlı olması ve yoğun sorunların yaşanması gibi özelliklerinden dolayı bebeklik dönemi ile benzerlik göstermektedir. Bu dönemde ergen bedensel, ruhsal ve zihinsel yönden çok hızlı bir gelişim ve değişim yaşamakta, bu duruma uyum sağ-

*Öğr. Gör., Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Sivas

**Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Sivas

larken bazı ruhsal sorunlar da görülebilmektedir (Arslantaş ve ark. 2007, Ertem ve Yazıcı 2006). Bu dönemde sık görülen ruhsal sorunlardan birisi de depresyondur (Frühe ve ark. 2012). Depresyon, derin üzüntülü bir duygulanım ile birlikte çeşitli fiziksel belirtiler, intihar düşüncesi ve girişimi ile seyredilebilen bir duygu durum bozukluğudur. Bu dönemde depresyon riskini artıran faktörler arasında olumsuz aile, okul ve arkadaş ortamı, sosyal desteğin olmayışı, parçalanmış aile, geniş ailede yaşama, alkol ve madde bağımlılığı, ailede çatışma olması, düşük benlik saygısı, olumsuz yaşam deneyimleri ve okul başarısızlığı yer almaktadır (Ay ve Save 2004, Richardson ve Katzenellenbogen 2005, Tamar ve Özbaran 2004). Ailede depresyon öyküsünün olması, çocukluk ve ergenlikte ihmal edilmiş olma, yetersiz akademik başarı, stresli yaşam olayları ve kronik hastalıklar da depresyon için risk oluşturmaktadır. Çocuklukta yaşanan depresyon, davranışsal, duygusal ve akademik gelişimi etkilemektedir. Bu durum genellikle sosyal becerilerin, büyüme ve gelişmenin, okul performansının, arkadaş ve aile ilişkilerinin negatif olarak etkilenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Bhatia ve Bhatia 2007, Davis 2005, Frühe ve ark. 2012, Görker ve ark. 2004, Son ve Kirchner 2000). Çocukluk döneminde depresyon seyrek görülürken çocukluktan ergenliğe geçişte depresyon artmaktadır. Çünkü bu dönemde ergenler için stresörler artmaktadır (Ertem ve Yazıcı 2006, Lenz ve ark. 2009, Richardson ve Katzenellenbogen 2005). Yapılan çalışmalarda; depresyonun 13 yaş altındaki çocuklarda %2–2.8 (Frühe ve ark. 2012), adolesanlarda ise %5–8 olduğu bildirilmektedir (Son ve Kirchner 2000).

Çocukluk ve ergenlik döneminde depresyonu önlemede aile, öğretmen ve arkadaşların sağladığı sosyal destek önemlidir. Sosyal destek “kişinin sevildiğine, değer verildiğine, önemsendiğine ve karşılıklı yükümlülüklerin olduğu bir sosyal ağın üyesi olduğuna inanmasını sağlayan bilgi” olarak tanımlanmaktadır (Gökler 2007, Malecki ve Demaray 2002). Sosyal destek, akademik başarı, sağlığı sürdürücü davranışlar, başa çıkma becerileri, sosyal beceriler, kontrol algısı, benlik

saygısının farkında olma, yalnızlık ve yabancılaşma duygusunda azalma, depresyon ve anksiyetenin azalması ve psikolojik olarak iyi olma ile yakından ilişkilidir (Ateş 2012, Langford ve ark. 1997). Sosyal desteğin, kişileri yaşamdaki stres kaynaklarından koruyan bir tampon işlevi gördüğü, güçlü bir sosyal desteğe sahip olanların stresli yaşam olayları ile ve ruhsal sorunlarla daha kolay başa çıkabildikleri belirtilmektedir (Cornwell 2003, Gökler 2007). Yapılan bir çalışmada sosyal destek algısı düşük olan ergenlerin depresyon, yalnızlık, özgüven eksikliği, stres, kaygı, psikosomatik belirtiler ve uyum sorunu yaşama düzeylerinin sosyal destek algısı yüksek olanlara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yıldırım 2004). Yetersiz sosyal destek, madde kullanımı, suça yönelik davranışlar, olumsuz duygulanım ve intihar nedenleri arasında yer almaktadır. Özellikle arkadaşlardan alınan sosyal desteğin yetersiz olması çocuk ya da ergenin bir gruba ait olma duygusunu olumsuz etkilediği için bireyin okulu bırakmasına neden olabilmektedir (Gökler 2007).

Bireyin kişiliğinin gelişmesinde önemli bir yeri olan ergenlik döneminde, bireyin fiziksel, duygusal ve sosyal olarak sağlıklı bir gelişim göstermesi beklenmektedir. Bu nedenle hem bireyin bütüncül olarak değerlendirilmesi hem de sağlığı tehdit eden riskleri belirlemek gerekmektedir. Ülkemizde ergenlik döneminde depresyon ve sosyal destek konusunda ayrı ayrı yapılan birçok çalışma olmasına rağmen (Arslantaş ve ark. 2007, Ateş 2012, Çetinkaya ve ark. 2008, Karadağ 2007), ilköğretim öğrencilerinde depresyon ve sosyal desteğin birlikte araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Literatürde sosyal destek azlığının depresyonun ortaya çıkmasına neden olduğu, yeterli sosyal desteğin depresyonun tedavisinde olumlu etkisinin olduğu belirtilmektedir (Gökler 2007, Öksüz ve ark. 2011). Bu çalışma, ergenlerin ruh sağlığı üzerinde önemli etkisi olan depresyon ve sosyal destek arasındaki ilişkinin belirlenmesi, depresyonun erken dönemde tanınması ve koruyucu önlemlerin alınması amacı ile planlanmıştır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışmanın evrenini Sivas il merkezinde bulunan 2007–2008 eğitim öğretim döneminde eğitim veren 73 ilköğretim okulunda 4.–7. sınıftaki 21697 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmanın örneklem seçiminde sistematik örnekleme yöntemi kullanılmış olup her yedi okuldan biri olacak şekilde 73 okuldan 10'u seçilmiştir. Çalışma 20 Mayıs–6 Haziran 2008 tarihleri arasında 10 ilköğretim okulunda 4.–7. sınıfta okuyan ve basit rasgele örnekleme yöntemi ile seçilen öğrenciler ile yapılmıştır. Çalışmaya 4. sınıflardan 192, 5. sınıflardan 203, 6. sınıflardan 197, 7. sınıflardan 200 olmak üzere toplam 792 öğrenci alınmıştır. Belirlenen bu okullarda 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileri okuma yazma ile ilgili sınıfta yaşayabilecekleri için, 8. sınıf öğrencileri ise çalışmanın yapıldığı dönemde Seviye Belirleme Sınavına girecekleri için çalışma örnekleme alınmamıştır. 38 öğrenci veri toplama araçlarında hatalı ve eksik işaretleme yaptıkları için çalışma dışı bırakılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Formda; öğrencilerin yaşı, sınıfı, okulu, cinsiyeti, aile tipi, kimlerle beraber yaşadıkları, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne ve babanın eğitimi, anne ve babanın işi, hem okulda hem de okul dışında iyi anlaştığı arkadaşı olup olmadığı ve boş zamanlarını nasıl değerlendirdiğine yönelik toplam 16 soru bulunmaktadır.

Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği (ÇDÖ)

Ölçek Kovacs (1981) tarafından geliştirilmiştir. 6–17 yaş arası çocuk ve ergenlerde depresif belirtileri belirlemek için geliştirilmiş olan bu ölçek çocuğa okunarak ya da çocuk tarafından okunarak doldurulmaktadır. 27 maddeden oluşan ölçekte, her madde için üç yanıt seçeneği

bulunmaktadır ve öğrencilerden son iki hafta için kendilerine uygun olan seçenekleri işaretlemesi istenmektedir. Bu maddeler belirti şiddetine göre 0, 1, 2 puan almaktadır. Ölçekten alınabilecek puan 0–54 olup, ölçeğin kesme puanı 19'dur. Ülkemizde ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması 1991 yılında Öy tarafından yapılmıştır ve ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .86 olarak bulunmuştur (Öy 1991, Savaşır 1997). Bu çalışmada ise ÇDÖ'nin Cronbach Alfa katsayısı 0.81 olarak saptanmıştır.

Reynolds Adölesan Depresyon Ölçeği (RADÖ)

Reynolds (1986) tarafından 12–18 yaş grubu ergenlerde depresif belirtileri belirlemek için geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek dördümlü likert tipi 30 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler 1, 2, 3, 4 puan almaktadır. Ölçekten alınacak toplam puan 30–120 arasında değişmektedir. Ölçeğin kesme puanı 77'dir. Ülkemizde ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması 1997 yılında Oskay tarafından yapılmıştır ve Cronbach Alfa katsayısı 0.75 olarak bulunmuştur (Oskay 1997, Reynolds ve Mazza 1998). Bu çalışmada ise RADÖ'nün Cronbach Alfa katsayısı 0.78 olarak saptanmıştır.

Sosyal Destek Ölçeği

Dubow ve Ullman (1989) tarafından geliştirilen ölçek ile çocukların aileleri, arkadaşları ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal desteğe ilişkin algılarını değerlendirmek amaçlanmıştır. İlk geliştirildiğinde 31 maddeden oluşmakta olan ölçek, daha sonra Dubow ve arkadaşları (1991) tarafından gözden geçirilerek, sınıf arkadaşları ve öğretmenlerden alınan desteğe ilişkin 10 yeni maddenin eklenmesiyle 41 maddelik son halini almıştır. Beşli likert tipi ölçekte her bir madde 1, 2, 3, 4, 5 puan almaktadır. Ölçek maddeleri; Arkadaş desteği (19 madde), Aile desteği (12 madde), Öğretmen desteği (10 madde) olmak üzere üç alt grupta toplanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan 41–205'tir. Ülkemizde ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması 2007 yılında Gökler tarafından yapılmıştır ve Cronbach Alfa iç tutarlılık

katsayısı 0.93'tür (Gökler 2007). Bu çalışmada ise Sosyal Destek Ölçeği'nin Cronbach Alfa katsayısı 0.91 olarak bulunmuştur.

İşlem

Çalışma grubunda yer alan öğrencilere veri toplama araçlarının uygulanabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Çalışmanın yapılacağı okullarla ön görüşme yapılarak uygulama yapmak için uygun gün ve saatler konusunda randevu alınmıştır. Uygulama öncesinde öğrencilere gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, toplanan bilgilerin gizli kalacağı, kendilerinden kimlik bilgilerinin istenmediği ve gönüllülüğün esas alındığı belirtilmiştir. Öğrencilere veri toplama araçlarını nasıl dolduracakları hakkında bilgi verilmiştir. 4.-5. sınıf öğrencileri Kişisel Bilgi Formu, ÇDÖ ve Sosyal Destek Ölçeğini, 6.-7. sınıf öğrencileri ise Kişisel Bilgi Formu, RADÖ ve Sosyal Destek Ölçeğini doldürmüştür. Uygulamalar araştırmacıların gözetiminde yapılmıştır. Ölçme araçları tek bir seferde doldurtulmuş ve yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

İstatistiksel Değerlendirme

Veriler SPSS (14.00) programına yüklenerek değerlendirilmiş ve değerlendirmede yüzdeler dağılım, t testi, Mann Whitney U testi, Anova ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Tüm testlerde anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ alınmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin yaşlarının 9-14 arasında değiştiği, yaş ortalamasının 11.75 ± 1.20 olduğu, %57.8'inin kız, %81.1'inin çekirdek ailede yaşadığı, %34.1'inin üç, %29.3'ünün iki kardeşi olduğu, %42.4'ünün annesinin ilkokul mezunu, %32.4'ünün babasının lise eğitimi olduğu, %88.6'sının annesinin ev hanımı, %37.2'sinin babasının serbest meslek sahibi olduğu, %45.2'sinin

okul başarısını iyi olarak algıladığı, %95.7'sinin okulda, %88.0'inin de okul dışında yakın bir arkadaşı olduğu, %23.4'ünün boş zaman değerlendirme aktivitesi olarak kitap okumayı tercih ettikleri saptanmıştır.

Yaşları 9-11 arasında olan öğrencilerde ÇDÖ puan ortalamasının 9.04 ± 6.00 olduğu ve %7.8'inin ÇDÖ puanının 19 puan ve üzeri olduğu bulunmuştur. Yaşları 12-14 arasında olan öğrencilerde ise RADÖ puan ortalamasının 58.6 ± 11.18 olduğu ve %6.2'sinin RADÖ puanının 77 puan ve üzeri olduğu belirlenmiştir. Çalışmada öğrencilerin aile desteği puan ortalamasının 52.3 ± 8.03 , arkadaş desteği puan ortalamasının 64.0 ± 11.37 , öğretmen desteği puan ortalamasının 40.4 ± 7.65 ve toplam sosyal destek puan ortalamasının ise 156.9 ± 22.46 olduğu saptanmıştır. Öğrencilerde yaş gruplarına göre depresyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($p < 0.05$), yaşları 11-12 arasında olanlarda depresyon puan ortalamasının yüksek olduğu saptanmıştır.

9-11 yaş arasındaki öğrencilerin cinsiyet, sınıf, aile tipi, kardeş sayısı, okulda arkadaşı olup olmamasına göre depresyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı ($p > 0.05$), ancak 12-14 yaş arasındaki öğrencilerin anne ve babalarının eğitimine göre anlamlı fark olduğu ($p < 0.05$), üniversite mezunu anne ve babaların çocuklarında depresyon puan ortalamasının düşük olduğu, annelerin mesleğine göre anlamlı fark olduğu ($p < 0.05$), ev hanımı annelerin çocuklarının depresyon puan ortalamasının yüksek olduğu saptanmıştır.

Tüm öğrencilerin okul başarı durumlarına göre depresyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($p < 0.05$), okul başarısını çok iyi olarak algılayan öğrencilerde depresyon puan ortalamasının düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Okul Başarı Durumlarına Göre Depresyon Puanları

Okul Başarısı*	Sayı	%	X±SD	F, p
9–11 yaş				
Çok İyi	188	47.8	7.1±5.1	
İyi	161	40.8	10.5±6.4	F = 14.96
Orta	41	10.4	11.0±5.0	p = 0.000
Kötü	4	1.0	16.7±5.6	
12–14 yaş				
Çok İyi	111	28.0	54.2±11.0	
İyi	197	49.7	60.0±11.3	F = 8.28
Orta	84	21.1	60.8±9.5	p = 0.000
Kötü	5	1.2	59.8±7.3	

* Öğrencilerin okul başarısını algılaması “çok iyi, iyi, orta ve kötü” olarak kategorize edilmiştir.

Çalışmada öğrencilerin okul dışında arkadaşı olup olmaması durumu ile depresyon puanları arasında anlamlı fark olduğu ($p < 0.05$), okul dışında arkadaşı olduğunu belirten öğrencilerin depresyon puan ortalamasının düşük olduğu bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Okul Dışında Arkadaşı Olup Olmamasına Göre Depresyon Puanları

Okul Dışında				
Arkadaşı Olup	Sayı	%	X±SD	t, p
Olmaması				
9–11 yaş				
Var	345	87.6	8.6±5.5	t = 3.85
Yok	49	12.4	12.0±7.9	p = 0.000
12–14 yaş				
Var	351	88.4	58.2±11.1	t = 2.07
Yok	46	11.6	61.8±10.7	p = 0.039

Tüm öğrencilerin yaş gruplarına göre sosyal destek puanları arasında aile desteği ve toplam sosyal destek yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı ($p>0.05$), fakat arkadaş desteği ve öğretmen desteği yönünden anlamlı fark olduğu

($p<0.05$), yaşları 9–10 arasında olanlarda öğretmen desteği, yaşları 13–14 arasında olanlarda ise arkadaş desteği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Sosyal Destek Puanları

Yaş Grupları	Sayı	%	Aile Desteği X ± SD	Arkadaş Desteği X ± SD	Öğretmen Desteği X ± SD	Toplam Sosyal Destek X ± SD
9–10 yaş	145	18.3	53.4 ± 7.1	64.7 ± 10.4	42.2 ± 7.1	160.3 ± 21.6
11–12 yaş	402	50.7	52.4 ± 8.0	62.9 ± 11.9	40.4 ± 7.7	155.9 ± 23.2
13–14 yaş	245	30.9	51.5 ± 8.3	65.5 ± 10.7	39.4 ± 7.6	156.5 ± 21.4
F, p			F = 2.46 p = 0.086	F = 4.08 p = 0.017	F = 6.00 p = 0.003	F = 2.12 p = 0.120

Çalışmada öğrencilerin okul başarı durumlarına göre sosyal destek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($p<0.05$) saptanmıştır. Okul başarısını kötü olarak algılayan 9–11 yaş arasındaki öğrencilerin arkadaş, öğretmen ve toplam sosyal destek puanları, 12–14 yaş arasında olan öğrencilerin ise arkadaş, aile, öğretmen ve toplam sosyal destek puan ortalamaları düşük bulunmuştur (Tablo 4).

Öğrencilerin okul dışında arkadaşı olup olmasına göre sosyal destek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($p<0.05$) saptanmıştır. Okul dışında arkadaşı olduğunu belirten 9–11 yaş arasındaki öğrencilerin arkadaş destek puanları, 12–14 yaş arasındaki öğrencilerin ise arkadaş ve toplam destek puan ortalamaları yüksek bulunmuştur (Tablo 5).

Çalışmada toplam sosyal destek puanı ile 9–11 yaş arasındaki öğrencilerin depresyon puanı arasında ($r = -.58$), toplam sosyal destek puanı ile 12–14 yaş arasındaki öğrencilerin depresyon puanı arasında negatif ($r = -.62$) yönlü anlamlı ilişki ($p<0.05$) olduğu, sosyal destek puanları arttıkça depresyon belirti puanlarının azaldığı belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Depresyon son yıllarda her yaştaki bireyi etkilemekte ve bireyin yaşantısında çeşitli sorunlara neden olabilmektedir. İlköğretim öğrencilerinde depresyon belirtileri açık şekilde görülmediği için fark edilmemektedir. Ancak insan yaşamında ergenlik dönemi diğer gelişim dönemlerine göre daha sorunlu bir dönem olduğundan fiziksel ve

Tablo 4. Öğrencilerin Okul Başarısına Göre Sosyal Destek Puanları

Okul Başarısı *	Sayı	%	Aile	Arkadaş	Öğretmen	Toplam
			Desteği	Desteği	Desteği	Sosyal Destek
			X±SD	X±SD	X±SD	X±SD
9–11 yaş						
Çok İyi	187	47.4	54.3±6.7	66.8±10.4	44.3±6.1	165.5±19.8
İyi	161	40.9	52.6±7.7	61.5±11.2	40.2±7.1	154.4±21.5
Orta	42	10.7	52.9±5.9	60.5±11.3	38.5±6.9	152.0±20.7
Kötü	4	1.0	48.7±7.1	51.7±16.9	32.5±7.1	133.0±27.6
F, p			F = 2.22 p = 0.085	F = 10.16 p = 0.000	F = 17.55 p = 0.000	F = 12.45 p = 0.000
12–14 yaş						
Çok İyi	111	28.0	54.2±6.5	69.2±9.1	42.7±6.6	166.2±17.6
İyi	197	49.7	50.3±9.4	64.0±10.8	37.8±8.2	152.2±23.3
Orta	84	21.1	49.7±8.1	59.3±12.5	37.1±7.0	146.2±22.4
Kötü	5	1.2	46.4±13.2	51.2±16.0	36.2±8.4	133.8±32.9
F, p			F = 6.64 p = 0.000	F = 16.05 p = 0.000	F = 12.32 p = 0.000	F = 16.94 p = 0.000

* Öğrencilerin okul başarısını algılaması “çok iyi, iyi, orta ve kötü” olarak kategorize edilmiştir.

ruhsal değişimler dahayığunyaşanabilmektedir. Birey bu dönemde yaşadığı sorunlarla baş etmede güçlükler yaşayabilmekte ve depresyon belirtileri ortaya çıkabilmektedir.

İlköğretim 4.-7. sınıf öğrencilerinin depre-

syon düzeyleri ile sosyal destek algıları arasında ilişkinin belirlenmesi amacı ile yapılan bu çalışmada yaşları 9–11 arasında olan öğrencilerin %7.8’ inin ÇDÖ puanınının 19 puan ve üzeri olduğu bulunmuştur. Çalışmamızda bu yaş grubundaki öğrenciler ilköğretim 4. ve

Tablo 5. Öğrencilerin Okul Dışında Arkadaşı Olup Olmamasına Göre Sosyal Destek Puanları

Okul Dışında Arkadaşı Olup Olmaması	Aile Desteği		Arkadaş Desteği	Öğretmen Desteği	Toplam Sosyal Destek	
	Sayı	%				
		X±SD	X±SD	X±SD	X±SD	
9–11 yaş						
Var	345	87.6	53.5±7.0	64.3±10.9	42.1±6.9	160.0±21.0
Yok	49	12.4	52.5±7.3	60.6±13.0	40.4±7.8	153.6±24.9
t, p			t = 0.97 p = 0.354	t = 2.14 p = 0.033	t = 1.57 p = 0.115	t = 1.94 p = 0.052
12–14 yaş						
Var	351	88.4	51.4±8.7	64.9±10.9	39.2±8.0	155.6±22.6
Yok	46	11.6	50.1±8.4	59.3±14.0	37.7±6.9	147.2±25.1
t, p			t = 0.92 p = 0.358	t = 3.14 p = 0.002	t = 1.24 p = 0.216	t = 2.32 p = 0.020

5. sınıf öğrencilerini oluşturmaktadır. Bu yaş grubunda depresyon belirti düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Bu gruba özgü depresyon çalışmalarına çok fazla rastlanmamıştır, ancak bu grubun ergenlik döneminin başında olması nedeniyle depresyon yönünden risk altında olduğu düşünülmektedir. Yaşları 12–14 arasında olan öğrencilerin %6.2' sinin RADÖ puanının 77 puan ve üzeri olduğu belirlenmiştir. Çalışmamızda bu yaş grubundaki öğrenciler de ilköğretim 6. ve 7. sınıftadır. Çalışmamızda elde edilen sonuca göre depresyon belirti düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. ÇDÖ ve RADÖ ile yapılan değerlendirmede kesme puanlarına göre tüm öğrencilerin depresyon düzeyleri birbirine

yakındır. Depresyon düzeylerinin birbirine yakın olmasının çalışmaya alınan grubun ergenlik döneminin başında olması ve özelliklerinin birbirine yakın olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Çalışmamızdaki öğrencilerin yaş grupları ile diğer çalışmalardaki öğrencilerin yaş grupları ve depresyon düzeyleri birbirine yakın değerler göstermektedir. Yapılan çalışmalarda 10–15 yaş grubu öğrencilerin %17.1'inde, 7–17 yaş arası öğrencilerin %13.9'unda, 11–15 yaş arasındakilerin %18'inde, 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin %17.4'ünde depresyon şüphesi olduğu belirlenmiştir (Arslantaş ve ark. 2007, Aysev ve ark. 2000, Saluja ve ark. 2004, Turkleş ve Hacıhasanoğlu 2008).

Çalışmada yaş grubuna göre depresyon puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, 11–12 yaş arası öğrencilerin depresyon puan ortalamasının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçta ergenlik dönemine geçiş özelliklerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu dönemde roller ve beklentilerde değişim, hormonlarda değişim yaşanması, fiziksel ve duygusal değişimlerin olması, cinsellik ve sorumlulukların artması gibi stresörler de ortaya çıkmaktadır (Lenz ve ark. 2009). Stres yaşantısı ile bireyin etkin olarak baş edememesi sonucunda da depresyon görülebilmektedir. Literatürde öğrencilerde yaşla birlikte depresyon düzeylerinin arttığını gösteren araştırmalar yer almaktadır (Gorenstein ve ark. 2005, Saluja ve ark. 2004). Iovchuk ve Batygina (1998) 12–16 yaşlarında daha önceki yaş grubuna göre depresyon düzeyinde artış olduğunu, Çetinkaya ve arkadaşları (2008) ise 11–15 yaş grubu ile yaptıkları çalışma sonucunda 11 yaşındaki öğrencilerde depresyon düzeyinin 12, 13 ve 15 yaşındaki öğrencilere göre daha düşük olduğunu saptamıştır.

Çalışmamızda 12–14 yaş arasındaki öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyine göre depresyon puanları arasında anlamlı fark olduğu; üniversite mezunu anne ve babaların çocuklarında depresyon puan ortalamasının düşük olduğu, annelerinin mesleklerine göre depresyon puanları arasında anlamlı fark olduğu ve ev hanımı annelerin çocuklarının depresyon puan ortalamasının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin öğrenim düzeyinin yüksek olması ve özellikle de annelerinin çalışıyor olmasının çocuğun benlik saygısının yüksek olmasına, kendisine güven duymasına ve değerli hissetmesine katkı verdiği ve depresyon görülme riskini azalttığı düşünülebilir. Yılmazel ve Günay (2012) çalışmasında annelerin öğrenim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin özsaygı puanının yükseldiğini, babaların öğrenim düzeyi yükseldikçe depresyon puanının düştüğünü ve özsaygı puanının yükseldiğini bulmuştur. Çetinkaya ve arkadaşları (2008) yaptıkları çalışmada ebeveynlerin öğrenim durumu ve meslekleri

ile depresyon arasında anlamlı ilişki olduğunu saptamıştır. Öğrencilerin depresyon düzeylerinin düşük olmasında ebeveynlerin eğitim ve mesleğinin rol oynadığı görülmektedir.

Okul başarısına ve okul dışı arkadaşı olma durumuna göre öğrencilerin depresyon puanları arasında anlamlı fark olduğu, okul başarısını çok iyi olarak algılayan (Tablo 1) ve okul dışı arkadaşı olduğunu belirten öğrencilerde depresyon puan ortalamasının düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Öğrencinin okulda başarılı olmasının ve ona destek olan arkadaşlara sahip olmasının benlik saygısını yükselttiği, kendini değerli hissettiği, bir gruba ait olduğunu düşündüğü, psikolojik olarak kendini iyi hissetmesine yardımcı olduğu ve sonuçta depresyon düzeyini azalttığı düşünülebilir. Literatürde de depresyonun öğrencilerin okul başarısından etkilendiği belirtilmektedir (Ertem ve Yazıcı 2006, Görker ve ark. 2004, Turkleş ve Hacıhasanoğlu 2008). Ülkemizde ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin akademik başarıları ile depresyon düzeyleri arasında negatif anlamlı ilişki olduğu, öğrencilerin akademik başarıları arttıkça depresyon düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir (Uz Baş 2003). Yapılan diğer çalışmalarda da yıl kaybı olan öğrencilerin depresyon puanının yıl kaybı olmayan öğrencilerin puanından daha yüksek olduğu, 13–17 yaş grubu kız ve erkek öğrencilerinde okul performanslarının depresyon düzeyleri ile ilişkili olduğu, yetersiz okul performansı olan öğrencilerde yüksek düzeyde depresyon şüphesi olduğu saptanmıştır (Fröjd ve ark. 2008, Öy 1994). Yılmazel ve Günay (2012) 12–17 yaş arasındaki öğrencilerle yaptığı çalışmada arkadaş ilişkilerini kötü olarak algılayan öğrencilerde depresyon puanının yükseldiğini saptamıştır. Okul başarısının iyi olmasının ve kendisine destek olacak arkadaşların olmasının depresyon düzeyinin düşük olmasında rol oynadığı görülmektedir.

Öğrencilerin yaşına göre sosyal destek alt grupları arasında anlamlı fark olduğu, 9–10 yaş

grubundaki öğrencilerde öğretmen desteğinin yüksek, 13–14 yaş grubu öğrencilerde arkadaş desteğinin yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 3). Bu sonuçta 9–10 yaş grubundaki öğrencilerde eğitimin veriliş şekline bağlı olarak öğretmenin çocukla daha fazla yakın ilişki içinde olması zorunluluğunun, 13–14 yaş grubu öğrencilerde ise bireylerin daha bağımsız olma çabası ve çevreyle etkileşimlerinin artmasının etkili olduğu düşünülebilir. Algılanan sosyal destek puanlarının küçük yaşlarda daha yüksek olduğu ve gelişimin ilerleyen zamanlarında giderek düştüğü, özellikle de algılanan aile ve öğretmen desteğinin erken okul dönemi çocuklarında, ergenlere göre daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Malecki ve Demaray 2002). Çakır ve Palabıyıkoglu (1997) 12–14 yaş grubu öğrencilerin aile desteğinin yüksek, arkadaş desteğinin düşük olduğunu, Gökler (2007) 9–12 yaş aralığındaki çocuklarda aile ve öğretmen desteğinin yüksek olduğunu saptamıştır.

Okul başarısını kötü olarak algılayan 9–11 yaş arasındaki öğrencilerin arkadaş, öğretmen ve toplam destek puan ortalamaları düşük, 12–14 yaş arasındaki öğrencilerin ise tüm sosyal destek puan ortalamaları düşüktür (Tablo 4). Okul dışında arkadaş olduğunu belirten 9–11 yaş arasındaki öğrencilerin arkadaş destek puan ortalamaları, 12–14 yaş arasındaki öğrencilerin ise arkadaş ve toplam destek puan ortalamaları yüksektir (Tablo 5). Çocuk ve ergenlerin arkadaş, öğretmen ve ailesinden alacağı desteğin olmaması, bir gruba ait olma duygusunu olumsuz etkileyebilir, okulu bırakma ya da okula devam etmeme riski oluşturan bir durum olarak karşımıza çıkabilir ve okulda başarısız olmalarına da neden olabilir. Langford ve arkadaşları (1997) sosyal desteğin, akademik başarı ile yakından ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Yüksek düzeyde sosyal desteğe sahip olma uyumlu davranışların sürdürülmesine ve olumlu yaşam olaylarının artmasına katkı vermektedir (Jackson ve Warren 2000). Beşinci sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışma sonucuna göre başarılı olan öğrencilerin arkadaş, aile ve öğretmen desteklerinin daha

yüksek olduğu belirtilmektedir (Karadağ 2007). Ateş (2012) ortaöğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek arttıkça akademik başarılarının arttığını ve yakın arkadaşı olan öğrencilerin, yakın arkadaşı olmayan öğrencilere göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu sonuçlar çalışma bulgularımız ile uyumluluk göstermektedir.

Çalışmada öğrencilerin toplam sosyal destek puanı ile depresyon puanı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu, sosyal destek puanları arttıkça depresyon belirti puanlarının azaldığı belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuç diğer araştırma bulguları ile uyumluluk göstermektedir. Gökler (2007) depresyon puanı ile sosyal destek puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğunu, Çakır ve Palabıyıkoglu (1997) 12–14 yaş grubunda aile, arkadaş ve diğer önemli kişilerden algılanan desteğin depresyon ile negatif bir ilişkisinin olduğunu saptamıştır. Bu sonuçlar çalışma bulgularımız ile uyumluluk göstermektedir. Sosyal destek düzeyleri yüksek olan çocuk ve ergenlerde; kaygı ve depresyon belirtileri ve strese karşı zorlanma, sosyal destek düzeyleri düşük olan akranlarına göre daha az görülmektedir (Cornwell 2003, Gökler 2007).

Sonuç olarak, bu çalışmada 9–11 yaş arasındaki öğrencilerin %7.8' inde, 12–14 yaş arasındaki öğrencilerin %6.2'inde depresyon belirtisi olduğu, ergenlik dönemine girme ile birlikte 11–12 yaş arasındaki öğrencilerin depresyon puan ortalamalarının yüksek olduğu, öğrencilerin okul başarısının çok iyi olmasının ve okul dışında arkadaş olmasının depresyonu azalttığı, depresyonla sosyal destek arasında yakınlığı olduğu, sosyal destek puanları arttıkça depresyon puanlarının azaldığı saptanmıştır. Sosyal destek sağlığın sürdürülmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Okul, öğrencilerin aile dışındaki en önemli sosyal çevresi olduğundan burada verilen arkadaş ve öğretmen desteği öğrencinin ailesinden aldığı desteği tamamladığı gibi onun

karşılaştığı durumsal ve gelişimsel sorunlarla baş etmesinde de önemli bir kaynak olmaktadır. Bu nedenle aile okul işbirliği ile öğrencilerin bu kaynaktan etkin yararlanmasının sağlanması, öğrencilere gelişim dönemi özelliklerine göre uygun desteğin verilmesi ve gerektiğinde bir uzmandan yardım alınması, okullardaki öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından öğrencilere yönelik olarak sosyal destek algılarını yükseltecek çalışmalar yapılması önerilmektedir. Ayrıca bu çalışmaya şehir merkezinde yaşayan ilköğretim öğrencilerinin sadece bir kısmının alınması, 8. sınıfların alınmaması araştırmanın sınırlılığını oluşturduğundan bu konu ile ilgili 8. sınıf öğrencilerini de içine alan, kırsal ve kentsel bölgelerde çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Arslantaş D, Ünsal A, Metintaş S ve ark. (2007) Eskişehir ili kırsal alanında 10–15 yaş grubu öğrencilerde depresyon. *Osmangazi Tıp Dergisi* 29: 77–84.

Ateş B (2012) Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal destek algılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi* 30: 1–16.

Ay P, Save D (2004) Adolescent depression: Progress and future challenges in prevention-control activities. *Marmara Medical Journal* 17: 47–52.

Aysev A, Ulukol B, Ceyhan G (2000) Çalışan ve okuyan çocukların "çocuklar için depresyon ölçeği" ile değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası* 53: 27–30.

Bhatia SK, Bhatia SC (2007) Childhood and adolescent depression. *Am Fam Physician* 75: 73–80.

Cornwell B (2003) The dynamic properties of social support: Decay, growth, and staticity, and their effects on adolescent depression. *Social Forces* 81: 953–978.

Çakır Y, Palabıykoğlu R (1997) Gençlerde sosyal destek-çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi*: 15–24.

Çetinkaya S, Arslan S, Nur N ve ark (2008) Sivas il merkezinde

sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin depresyon düzeyi. *Yeni Symposium* 46: 99–103.

Davis NM (2005) Depression in children and adolescents. *J Sch Nurs* 21: 311–317.

Ertem Ü, Yazıcı S (2006) Ergenlik döneminde psikososyal sorunlar ve depresyon. *Aile ve Toplum* 3: 7–12.

Fröjd SA, Nissinen ES, Pelkonen MUI ve ark (2008) Depression and school performance in middle adolescent boys and girls. *J Adolesc* 31: 485–498.

Frühe B, Allgaier AK, Pietsch K ve ark (2012) Children's Depression Screener (ChID-S): Development and validation of a depression screening instrument for children in pediatric care. *Child Psychiatry Hum Dev* 43: 137–151.

Gorenstein C, Andrade L, Zanolo E ve ark (2005) Expression of depressive symptoms in a nonclinical Brazilian adolescent sample. *Can J Psychiatry* 50: 129–36.

Gökler I (2007) Çocuk ve ergenler için sosyal destek değerlendirme ölçeği Türkçe formunun uyarlama çalışması: Faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 14: 90–99.

Görker I, Korkmazlar Ü, Durukan M ve ark (2004) Çocuk ve ergen psikiyatri kliniğine başvuran ergenlerde belirti ve tanı dağılımı. *Klinik Psikiyatri* 7: 103–110.

Iovchuk NM, Batygina GZ (1998) Prevalence and clinical manifestations of depression in school adolescent population. *Zh Nevrol Psikhiatr Im S S Korsakova* 98: 33–36.

Jackson Y, Warren JS (2000) Appraisal, social support and life events: Predicting outcome behavior in schoolage children. *Child Dev* 71: 1441–1457.

Karadağ İ (2007) İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının sosyal destek kaynakları açısından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Adana. Çukurova Üniversitesi.

Langford CPH, Bowsher J, Maloney JP ve ark (1997) Social support: A conceptual analysis. *J Adv Nurs* 25: 95–100.

Lenz K, Coderre K, Watanabe MD ve ark (2009) Overview of de-

ERTEKİN PINAR VE TEL

pression and its management in children and adolescents. *Formulary* 44: 172–180.

Malecki CK, Demaray MK (2002) Measuring perceived social support: Development of the child and adolescent social support scale (CASSS). *Psychol Sch* 39: 1–18.

Oskay G (1997) Reynolds ergen depresyon ölçeğinin (Reynolds Adolescent Depression Scale-Rads) Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk PDR Dergisi* 8: 17–26.

Öksüz Y, Ayvalı M, Coşkun K ve ark (2011) Algılanan sosyal destekle akılcı olmayan davranışlar ilişkisi. *International Journal of Social Science* 4: 119–136.

Öy B (1991) Çocuklar için depresyon ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2: 132–137.

Öy B (1994) Sene kaybı olan öğrencilerde çocuklar için depresyon ölçeği uygulaması. *Türk Psikiyatri Dergisi* 5: 139–142.

Reynolds WM, Mazza JJ (1998) Reliability and validity of the Reynolds adolescent depression scale with young adolescents. *J Sch Psychol* 36: 295–312.

Richardson LP, Katzenellenbogen R (2005) Childhood and adolescent depression: The role of primary care providers in diagnosis and treatment. *Curr Probl Pediatr Adolesc Health Care* 35: 6–24.

Saluja G, Iachan R, Scheidt PC ve ark (2004) Prevalence of and risk factors for depressive symptoms among young adolescents. *Arch Pediatr Adolesc Med* 158: 760–765.

Savaşır I, Şahin NH (1997) Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler. Ankara. Türk Psikologlar Derneği Yayınları No. 9, s.136-143.

Son SE, Kirchner JT (2000) Depression in children and adolescents. *Am Fam Physician* 62: 2297–2308.

Tamar M, Özbaran B (2004) Çocuk ve ergenlerde depresyon. *Klinik Psikiyatri* 2: 84–92.

Turkleş S, Hacıhasanoğlu R (2008) İlköğretim öğrencilerinde depresyon ve etkileyen faktörler. II. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Günleri Özet Kitapçığı s.119.

Uz Baş A (2003) İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda Okuyan Öğrencilerin Sosyal Becerileri ve Okul Uyumunu İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Doktora Tezi). İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Yıldırım İ (2004) Depresyonun yordayıcısı olarak sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 27: 245–246.

Yılmazel G, Günay O (2012) Çorum ili Kargı ilçesinde öğrenim gören 12–17 yaş arasındaki öğrencilerde özsayı ve depresyon. *Sağlık Bilimleri Dergisi* 21: 20–29.

Yörükoğlu A (2007) Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu ulusal çocuk ve ergen ruh sağlığı politikaları II. çalıştayı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 14: 57–66.